

Црногорци са 16.700 војника имали су знатно више успеха у борбама са Турцима. Дошли су 4. јула у Херцеговину и спојили се са устаницима. Напредовали су до Невесиња. Потукли су Турке у више судара, а највише на Вучијем Долу.

Од Србије која је лоше прошла у рату са Турском није се могло ништа очекивати. поготово што је Русија наредила да се не мијеша у босански устанак. Истеком 1876. године устанак у Босни јењава, иако је још увијек у пуној снази. У марту 1877. године на челу једне мотајдичке чете био је поп Каран, чета је била јака 160 момака. Код нас у Штрпцима дуго ће живјети пјесма која је тада пјевана: "Бјехте Турц зарана, ето пола Карана..."

Аустрији није одговарало да устаници побјегу и оставе своје циљеве онда би пропале њихове намјере да од турске преузму Босну. Зато Аустрија у љету 1877. године пропушта турску војску да морским путем дође у Херцеговину на отуда и у Босну. Пристигла турска војска у августу је напала устанике у Црним Поточима и поразила их.

Док Србија ратује са Турском, у јулу 1876. године састају се цареви Аустрије и Русије и договарају: Русија препушта Аустрији да по нахођењу рјешава питање БиХ, а Аустрија се неће мијешати да Русија по вољи рјешава питања источног Балкана. Кроз двије године видјело се да је Русија преварена у овој погодби. Постојала је варијанта, о којој је тада говорено и писано, да се БиХ подијели: западно од ријеке Неретве и Босне припало би Аустрији, Херцеговина источно од Неретве Црној Гори, а остатак Мађарској и Србији. Ова варијанта није реализована вјероватно зато што је Аустрија хтјела то све за себе.

У октобру 1877. године Русија је заратила са Турском на Балкану. За три мјесеца Руси су очистили Бугарску од турске војске, заузеле Једрене и приближили се Цариграду. Децембра мјесеца у рат против Турске поново улази Србија и њезина војска креће према Бугарској. Турци су приморани да 31. јануара 1878. године прихвате примирје, а 3. марта да потпушу, за њих крајње неповољан, Санстефански мир. Русија је тиме успоставила Велику Бугарску, која је требала да буде привјесак Русије.

ПРВИ СВЈЕТСКИ РАТ

Ноторна је чињеница да је Аустро-угарска припремала Босну и Херцеговину као базу за рат против Србије и Црне Горе, на том плану је и анексија БиХ 1908. године.

Срби у Босни и њихове душтвене, политичке и вјерске организације били су стално под контролом окупаторских власти. Све што је, за Србе, напредно, прогресивно, родољубиво, кохезивно, Земалска влада оцјењивала је као дјело "српских агената".

Одмах после сарајевског атентата, на Видовдан 1914. године, власти су забраниле све српске организације (политичке, културне, синдикалне и друге) и запленили сву њихову имовину. Оваквих организација није било у Штрпцима, већ по градовима, али се на српски род у Босни сручила подгрмашка акција Шваба, Франковаца, католичког клера и муслиманског беговата. Све се то сручило на српски живаљ овога села. Успотавлени су логори смрти за Србе у Добоју, Араду у Румунији, у Мађарској и још којејде. У тим логорима страдали су и поједини мјештани овога села, најалост немамо податке о њима. "Немамо података" али не заборављамо да је наш свештеник Врањешевих Ђорђе три године провео у злогласном логору код Арада. Непуну годину прије завршетка рата, 1917. године, поведу га Швабе за свештенка у Штрпце. Чине то у времену у коме су увидјели да у рату неће бити побједници. Људи су причали, од којих су понеки и сада живи, да је Ђорђе доласком из логора био неописиво мршав; кост и кожа.

Мршавост и исцрпљеност на високом и витком Ђорђи још више се истицала. На његовом лицу људи су убједљиво могли закључити кроз какве су патње пролазили Срби у логорима, који одржавано носе име "логори смрти". На радост и задовољство народа, у Ђорђиној парохији, остаће он наш свештеник више од двије деценије, до пред Други свјетски рат, али никад неће на њему ишчезнути логорски печат, до гроба ће бити мршав и блијед.

Злогласни добојски логор био је на ушћу Спрече у ријеку Босну. У њему је уморено око четрдесет хиљада Ср-

ба. Био је узор логору Јасеновац и по карактеристикама локације и по начину ликвидације људи.

За српски народ у Штрпцима, као и за сав српски народ у Босни и Херцеговини наступило је зло вријеме које ће трајати дуге четири и по године. Оскудица у свему, немаштина, глад, болесни се нигдје нису могли лијечити, а уз све то злостављање од окпатора и његових сарадника и разноврсне обавезе према држави.

Та држава мобилисала је момке из Штрбаца у своје ратне формације и упућивала на фронтове. Иако неписмени сви они осјетили су и видјели у каквом су положају Срби и каква им је будућност намијењена. Зато су пребежавали на страну Србије против које је Аустроугарска ратовала. За пребегавање коришћене су све прилике и могућности. Када су се нашли на простору војске Србије добровољно су ступали у Српску војску, што име је и био циљ пребегавања. Тих добровољаца у војсци српској из Штрбаца било је 27. Један професор, доктор социологије, казао је да је то невјероватно: "Нисам нашао на примјер са толико добровољаца из једног села, са територије под аустројском влашћу". Али, ево црно на бијело, ево имена тих добровољаца.

- 1 - Бабић Дујак
- 2 - Бојановић Никола
- 3 - Брковић Петар
- 4 - Бокур Вид
- 5 - Бокур Томо
- 6 - Васић Стјепан
- 7 - Вејић Михајло
- 8 - Гатарих Арсеније
- 9 - Дарадан Симеун
- 10 - Живковић Васкрсије
- 11 - Игњатић Милош
- 12 - Кесер Драгић
- 13 - Маринковић Лазар
- 14 - Милутин Коста
- 15 - Милутин Василије
- 16 - Мусић Симеун
- 17 - Продановић Јово
- 18 - Симеунчевић Глигор
- 19 - Сегић Петар
- 20 - Станић Никола
- 21 - Томаш Саво
- 22 - Томић Миле
- 23 - Тривичевић Петар
- 24 - Чавић Симеун
- 25 - Чавић Јово
- 26 - Хранитељ Стефан
- 27 - Шарчевић Шпиро

Они су са разних страна пристизали на Солунски фронт, борили се на том фронту, неко двије године неко мање и учествовали у пробоју истога септембра 1918. године. Двојица од њих Бабић Дујак и Чавић Јово нису доспјели до фронта, прије тога угасили им се животи. Дујак је умро од тифуса, а Јову је видио Игњатић Милош новембра 1915. го-

дине на Косову у повлачењу српске војске према Дреници. Послије тога ништа се не зна о њему.

Преко Албаније прешли су са српском војском само Игњатић Милош и Мусић Симеун, а сви остали су другим путем дошли на Солунски фронт.

На Солунском фронту погинули су: Васић Стјепан, Милутин Василије и Станић Никола. Тако је живот изгубило пет од ових јунака. Њих тројица, који су изгинули на Солунском фронту, сахрањени су на узвишењу поред Солуна, који се зове Зејтинлук, па тамко се зове и гробље српских војника. Уређеност гробља заслужује дивљење, а и више од тога. Сваки гроб је засебно обилежен крстом. Ако некога од Штрпчана донесе пут у Солун доживиће понос ако посети Српско гробље на Зејтинлуку, гробље српских војника и међу њима три поменута гроба наших Штрпчана. Три гроба нису успоредна, а лако се пронађу, са упутством добивеним на уласку у гробље.

Двадесетдвојица ових наших јунака преживјели су рат и вратили се својим кућама и породицама. Сада нико од њих није жив, последњи је умро Игњатић Милош новембра 1987. године. Нажалост нису сви умрли природном смрћу. Брковић Петра стријелале су Швабе петог новембра 1941. године, код Каиновиха млина, а Хранитељ Стефана убили су четници 1946. године, само зато што је вјере католичке. Жалосно, његови саборци са Солунског фронта причали су да је Стефан био храбар и одважан бротац. Он је са гордошћу и поносом истицао своју добровољачку улогу у српској војсци. Па и то, он је један од ријетких католика и Хрвата који су у таквим ризичним временима били на страни Срба, а дочекао је да га у старим данима убију кукавице које себе називају Србима. Четници су убили и Кесер Драгића.

Занимљив је случај Чавић Јове. Њега Аустрија није мобилисала у своју ратну војску, за оне прилике префорирао је са годинама, имао је 42 године живота. Видећи и преживљавајући све што се тада догађало и чинило Србима узаври у њему жеља да се бори против Аустрије, коју је замрзео до дна душе. Зато се добровољно јавио у аустријску војску "са жељом да оде на фронт". Кроз то је увиђао једину могућност да приђе на страну српске војске. Оставио је ту намјеру, потврдила се она библијска "тражите и наћи ћете". Како и када је успио пребећи на српску страну није познато. Нажалост није преживио рат. Па како да се заборави такво Јовино родољубље, ради кога је оставио код куће вољену породицу супругу Илинку и четири

сина, најстаријег од 13 и најмлађег момира од 3 година и никад их више није видио.

Велики је пропуст што до сада у овом селу није подигнуто неко обиљежје у част и славу овим јунацима. Да се преко тога нараштаји надахнују јунаштвом, патриотизмом и слободљубљем. Удјела нам је и нада она народна која каже "Никад није касно" - па можда и није касно? Има и друга народна која оповргава утјеху и наду, али нећемо је помињати. Чињеница је да података о овим солунцима нема нигдје, нити у Мјесном уреду села, нити код било ког општинског органа Пријавора. Поменути солунац Игњатић Милош дао је овај списак својих сабораца синовцу Игњатић Рајку и тако је то дошло на видјело - хвала Милошу.

Код штрбачких Срба, и не само код њих негативна је обина, што не уважавају и не цијене довољно значајне догађаје из прошлости, не инспиришу се њима. Буна, рат па и други значајан догађај који је ту непосредно близак, а нарочито ако је уско везан за нашу побједничку страну онда се о томе прича на сва уста, диже до неба. Значајне догађаје, па и значајније од текућих, оне из прошлости, занемарују као да нису ни били, као да су безначајни. Исти је случај када су у питању поједине личности. Када би се сада поставило питање: "Треба одабрати десет људи најзаслужнијих за село током двадесетог вијека?" То би нас збунило и не би били у стању да то утврдимо. Догађај са којим живимо цијенимо као почетак свијета, почетак историје. Прије тога све је лук и вода.

Ево примјера. По завршетку овог посљедњег рата, разговарају двојица Штрпчана:

Један коме је близак сродник погинуо у рату 1993. године рече: "Други свјетски рат не може се ни приближно упоређивати са ужасима и погибијама у овом рату".

Други саговорник који је преживио Други свјетски рат одговори: "Не слажем се са твојом констатацијом. Ено на споменику испред Спомен Дома 98 имена погинулих ратника, а то нису имена свих, то је само партизанска страна. По подацима погинуло је око двије стотине становника овог села. То је пет пута више него у овом рату. Мој брат, јоко велика су страдања и погибије овог народа у прошлости, само ми то лако и брзо заборављамо" - рече овај.

Онај први замишљено прећута и ништа не одговори.

Да, голема је наша жалост за погинуле у рату 1991 - 1995. године и колико год велика она је мала. Вјечна им слава и хвала, али исто тако вјечна слава и хвала ратницима за слободу српског народа који ратоваше, а многи од њих и изгубише, у претходним временима.

улим. Држава Израел, онаква какава је сада, успостављена је 1948. године. Од те године основали су институцију која води књиге погинулих за државу Израел, не само у ратовима и не само војника. У књигу су унесени кратки подаци о дотичном, фотографија, вријеме и мјесто погибије. То је темељита, званична и неприкосновена евиденција. Ми би то могли узети за поуку, могли би узети за поуку сличне примјере и од других народа. Одличну евиденцију о томе имају Грчка и Италија. Кад би ми имали сличну нашу иденцију не би се могло догодити, да у 1998. године наша предсједница каже да је у рату 1991-1995. године погинуло 18.000 наших бораца, а предсједник Народне скупштине 22.000, а владица при отварању цркве у Грабовици 20.000. Лаж је и једно и друго и треће. Откуд округло на хиљаде? А речено је и написано је. Брука, жалосно да наши врхунски руководиоци двије године после завршетка рата не знају колико је бораца погинуло или неће да знају или им није стало до тога. Ако нам је стало до сваког погинулог, па и живог, српског ратника онда би требало да говоримо и пишемо, не на хиљаде округло, већ тачан број. Једино би то било за поздравити. Нико не може оправдати да се данас, у компјутерско доба, не може то знати.